

модернізацію туристичної інфраструктури з метою зміцнення лідируючих позицій на національному ринку [2]. Ініціювати збільшення обсягів і практик використання механізмів державно-приватного партнерства, у т. ч. у формі концесій, для реалізації проектів з модернізації туристичної та транспортної інфраструктури, освоєння природних ресурсів, реконструкції, збереження та реставрації культурних пам'яток. Ініціювати регіональними та місцевими органами влади запровадження методичних інформаційно-комунікаційних заходів, спрямованих на поширення серед місцевого населення, туристичних підприємств та підприємств готельно-ресторанного бізнесу, санаторно-курортної сфери, потенційних інвесторів тощо позитивного європейського та вітчизняного досвіду створення садиб «зеленого» туризму, туристичних кластерів, освоєння природних (у т. ч. лікувальних) ресурсів [3]. Особливо важливим для розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Закарпатської області є розвиток «зеленого» (сільського) туризму як інструменту активізації сільського населення до несільськогосподарського підприємництва, що пов'язано з диверсифікацією підприємницької діяльності на селі з метою збільшення доходів сільського населення. Розвиток туристично-рекреаційного потенціалу сприятиме підвищенню рівня зайнятості населення, загальному розвитку сфери обслуговування, благоустрою населених пунктів, невиснажливому використанню природних ресурсів і охороні довкілля. За останні роки туристично-рекреаційна галузь області характеризується позитивною та сталою динамікою, внаслідок чого відіграє дедалі вагомішу роль в соціально-економічному розвитку регіону.

### ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Мігущенко Ю. В. Напрями підвищення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу сільських гірських територій Західної України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2013. Вип. 6. С. 332-341.
2. Пап В. В. Туристичний потенціал національних природних парків (на прикладі Закарпатської області). *Бізнес Інформ*. 2015. № 9. С. 223-229.
3. Самко О. О. Оцінка туристичного потенціалу регіону та рівня його використання. *Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»*. Зб. наук. праць. Вип. 7 (27), Ч. 4. Луцьк, 2010. С. 129–134.
4. Modelling of Development of Ecological tourism / Mashika H. & oth. *International Journal of Scientific and technology research*. Vol. 9. Issue 04, April 2020. P.683-688.

УДК 911.3:379.85(477)

*Ганна Машика, Рената Пічкач  
(Ужгород)*

### СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ

*У статті проаналізовано сучасні підходи до оцінки туристичного потенціалу, який є важливою передумовою планування туристичної галузі в національному і регіональному масштабах, оптимізації просторової та господарської організації територіальних туристично-рекреаційних комплексів. Адже без розуміння підходів до об'єктивної оцінки виникають складності із залученням інвесторів у розвиток туризму.*

**Ключові слова:** туристичний потенціал, туристичні ресурси, етапи оцінки, туристський ринок.

*The article analyzes modern approaches to assessing the tourist potential, which is an important prerequisite for planning the tourism industry on a national and regional scale, optimizing the spatial and economic organization of territorial tourist and recreational complexes. After all, without understanding the approaches to objective assessment, there are difficulties in attracting investors to the development of tourism.*

**Key words:** tourist potential, tourist resources, stages of assessment, tourist market.

У сучасних ринкових умовах комплексна оцінка туристичного потенціалу створює підґрунтя для реалізації рентного механізму їх використання, застосування ресурсів за принципом платності природокористування. Без належної системи оцінки суттєво ускладнюється розробка цільових програм розвитку туризму, ефективне використання наявних туристичних ресурсів, їх охорона і розвиток. В цілому оцінка туристичних ресурсів і територій є найважливішим механізмом управління розвитком туризму, контролю за соціальними, екологічними та економічними наслідками туристичної діяльності. Розвиток сучасного діагностичного інструментарію економічного оцінювання процесів і явищ актуалізує потребу в їх імплементації на конкретизовану проблематику наукових досліджень, у тому числі – стійкості підприємств. Обґрунтування методичного підходу до оцінки економічної стійкості на основі вартісної моделі, яка нині визначається як аналітична інновація, зумовлює необхідність у формалізації рівня та станів економічної стійкості відповідно до потреб сучасної економічної діагностики та реального бізнесу, який орієнтований на довгострокове економічне зростання. [3]

Узагальнюючи відомі підходи, можна сказати, що оцінка туристичного потенціалу складається з кількох взаємопов'язаних етапів: перший етап пов'язаний із формальним визначенням мети оцінювання. Такою метою може бути попереднє дослідження, планування, розробка програм, моделей розвитку туризму, вдосконалення системи туристичного бізнесу в регіоні, визначення інвестиційно привабливих регіонів у сфері відпочинку і туризму, складання кадастру рекреаційних ресурсів, визначення ступеня придатності районів для туристичного використання, визначення майбутньої економічної соціалізації районів у сфері туризму тощо. На другому етапі відбувається виділення чітких меж того, що буде оцінюватись. У географічних дослідженнях регіонального рівня найчастіше об'єктами оцінки виступають геосистеми. Однією з ключових проблем етапу є обґрунтований поділ території на окремі операційні територіальні одиниці – одиниці, виділені виходячи з мети дослідження і специфіки досліджуваної геосистеми. Третій етап пов'язаний із виділенням суб'єкта оцінки, з позицій якого проводитиметься оцінка об'єкта. У ролі суб'єктів оцінки зазвичай виступають регіони, як економічні системи, організатори туристично-рекреаційної діяльності, види або типи туристично-рекреаційних занять, певні категорії туристів (рекреантів). Протягом четвертого етапу відбувається визначення показників, необхідних для оцінки об'єкта (чинників та умов), які є суттєвими для його порівняльної характеристики, виходячи із сформульованої мети оцінки. Фактично перелік обраних показників у більшості випадків встановлюється на основі аналізу розв'язуваної проблеми і неформальних міркувань дослідника. На п'ятому етапі проводиться збір інформації, необхідної для оцінки туристичного потенціалу території. Шостий етап забезпечує приведення показників оцінки до єдиної системи вимірювання. Для цього, зазвичай, використовують оціночні шкали, нормування, ранжування тощо. На сьомому етапі визначається спосіб «згортання» оціночних показників у часткові та (або) інтегральні показники з подальшим отриманням по них результатів оцінки. Восьмий етап включає перевірку і, при необхідності, корегування результатів оцінки. На останньому, дев'ятому етапі, відбувається інтерпретація отриманих результатів оцінки.

На думку провідного вченого В.Г. Герасименка, для проведення оцінювання туристичного потенціалу необхідно визначити перелік показників, що характеризують компоненти потенціалу, за якими може проводитися оцінювання. Обрана система окремих показників повинна вирішувати завдання, пов'язані з підвищенням ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу, плануванням подальшого розвитку сфери туризму й рекреації, прийняттям управлінських рішень щодо доцільності подальшого використання території з туристично-рекреаційною метою [1, с. 19]. Беззаперечним є той факт, що основою туристично-рекреаційного потенціалу є туристичні ресурси, які являють сукупність природних і антропогенних ресурсів території, і задовольняють різноманітні потреби туриста й можуть використовуватись з метою відпочинку, туризму та оздоровлення. Завдяки наявності на певній території бальнеогрязевих джерел, історико-культурних

пам'яток, сприятливих кліматичних умов, мальовничих ландшафтів може розвиватись туристично-рекреаційна діяльність [1, с. 17]. Згідно з науковою думкою Ю. В. Темного, туристський ринок – категорія економіки туризму, що представляє собою сукупність конкретних економічних відносин і зв'язків між туристами, туроператорами, а також туристичними агентами і їх контрагентами з приводу руху туристських продуктів і грошових коштів, що відображає економічні інтереси суб'єктів ринкових відносин [2, с. 87].

Структурним базисом проведення діагностики туристично-рекреаційного потенціалу певної території виступає визначена низка показників, що характеризують компоненти потенціалу, за якими може проводитися оцінювання. У свою чергу, А.А. Теребух та О.І. Мороз [4, с. 341] розглядають туристично-рекреаційний потенціал як сукупність п'яти компонент: природна, природно-антропогенна, історико-культурна, інфраструктурна, інвестиційна. На їхню думку, природна компонента включає: геологічні, орографічні, кліматичні, гідрографічні, рослинні та тваринні ресурси, тоді як природно-антропогенна – заповідники, парки та ботанічні сади тощо.

Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу території вимагає системи показників, що характеризують його складові компоненти. Так, до показників оцінки ресурсної компоненти туристично-рекреаційного потенціалу, на нашу думку, можна віднести: потенціал природних ресурсів за окремими категоріями; ступінь освоєння природних туристичних ресурсів; рекреаційна місткість території; норми припустимого рекреаційного навантаження на території; стійкість природних комплексів до рекреаційного навантаження; насиченість території історико-культурними пам'ятками; рівень значущості історико-культурних пам'яток; кількість необхідного та достатнього часу для огляду цінностей; історична, культурна, інша цінність пам'яток; сучасний стан та рівень збереженості історикокультурних ресурсів.

Важливою складовою оцінки елементів економічної та інфраструктурної компонент туристично-рекреаційного потенціалу обумовлює, зокрема, визначення показників як: забезпеченість території засобами розміщення для різних категорій туристів та рекреантів; кількість місць, коефіцієнт завантаження, прибуток із розрахунку на 1 місце у засобах розміщення; кількість підприємств та кількість посадкових місць на підприємствах ресторанного господарства з розрахунку на тисячу жителів регіону; товарообіг підприємств ресторанного господарства; кількість засобів масової інформації в регіоні; рівень розвитку засобів масової інформації, інформаційних систем та технологій; кошти суб'єктів господарювання, спрямовані на розробку й впровадження нових технологій використання туристичних ресурсів; обсяг внутрішніх та іноземних інвестицій у туристично-рекреаційну сферу; кошти інвесторів, спрямовані на будівництво, реконструкцію й модернізацію туристично-рекреаційних підприємств; кошти інвесторів, спрямовані на створення або розвиток підприємств туристично-рекреаційної інфраструктури; кількість новоутворених підприємств завдяки інвестиційній діяльності; показники ефективності управлінської праці. Щодо проведення дослідження соціальної компоненти пропонується використовувати такі основні показники: кількість працівників туристично-рекреаційної сфери; – кількість навчальних закладів усіх видів, яким здійснюють підготовку спеціалістів туристичного профілю; – ліцензійний обсяг навчальних закладів усіх видів з підготовки спеціалістів туристичного профілю [4, с. 21].

Вибір методу дослідження туристичного потенціалу значною мірою залежить від етапу та об'єкта моніторингу. За етапом оцінювання можна виділити попереднє оцінювання можливостей туристичної придатності ресурсу або їх сукупність та підсумкове оцінювання можливостей використання ресурсу для формування конкретного туристичного продукту [4, с. 337]. Туристичний потенціал України відображають показники прямого і загального внеску туризму у валовий внутрішній продукт, у зайнятість, частку доходів і витрат на туризм в експорті та імпорті країни відповідно. За світовим рівнем загального внеску туризму у світовий ВВП значення відповідного показника України майже у 2 рази менше, у рейтингу надходжень від туристичних послуг у структурі ВВП Україну можна віднести до країн із

значенням нижче середнього. Низький внесок туристичної галузі у ВВП України, незначна частка експортних надходжень від туризму, збільшення витрат туристичних суб'єктів на послуги сторонніх організацій, що беруть участь у створенні туристичного продукту, скорочення потоку іноземних туристів – лише частина проблем ринку туристичних послуг в країні. Визначення можливостей і перешкод для розвитку туристичної галузі дає змогу сконцентрувати увагу держави на розвитку туристичної інфраструктури, ремонті доріг, гарантій безпеки туристів, підвищенні рівня життя населення та забезпеченні доступу до інформаційних сервісів в туризмі. Подолання негативних тенденцій на ринку туристичних послуг можливо шляхом його стратегічного розвитку за рахунок становлення туризму як високоприбуткової галузі економіки та формування конкурентоспроможного туристичного продукту на світовому ринку. Економічний ефект від реалізації стратегічних цілей розвитку туристичного ринку буде виражатись у збільшенні надходжень до бюджетів усіх рівнів від туристичної діяльності, збільшенні туристичних потоків, особливо іноземних громадян, залученні іноземних інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури, створенні нових робочих місць, підвищенні обсягу наданих туристичних послуг та їх якості.

Таким чином, оцінювання туристичного потенціалу території – важливий інструментарій управління розвитком туристичної сфери в країні, контролю за соціальними, екологічними та економічними наслідками туристичної діяльності. Очевидно, що без належної системи моніторингу та оцінки суттєво ускладнюється розробка стратегічних програм розвитку туризму, ефективне використання наявних туристичних ресурсів, їх охорона і розвиток, виникають труднощі щодо залучення інвестицій у регіональний розвиток галузі.

### ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія / за заг. ред. В.Г. Герасименко. Одеса : ОНЕУ, 2016. 262 с.
2. Розвиток туризму в Україні: проблеми і перспективи: зб. наук. ст. / Федерація профспілок України, Укр. ін-т туризму. Київ: ФПУ, 2015.
3. Пономаренко, Т. В. Оцінювання економічної стійкості підприємства на основі вартісного підходу. *Економічний аналіз*: зб. наук. праць / редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. Том 24. № 2. С. 107-108.
4. Терехух А.А., Мороз О.І. Оцінювання туристичного потенціалу дестинацій. *Актуальні проблеми економіки*. 2016.
5. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/168-2017>

УДК 911.338.48

*Ганна Машіка, Михайло Юхимець  
(Ужгород)*

### ОСНОВНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*У статті розглянуто розвиток зеленого туризму та його впливу на туристичну галузь Закарпатської області. Головною задачею є аналіз основних напрямків розвитку зеленого туризму та того, як під їх впливом буде розвиватися туристична індустрія в регіоні. Обґрунтовано основні вектори пріоритетного розвитку сільського зеленого туризму в Закарпатській області.*

**Ключові слова:** *зелений туризм, туристична індустрія, сільські садиби, екскурсійні об'єкти*